

Palkansaajien tutkimuslaitoksen talousennustetta tehtäessä sota Irakissa oli juuri alkanut. Jo ennestään epävarmat lähitulevaisuuden näkymät olivat muuttuneet vieläkin epävarmemmiksi. Sodan pituus vaikuttaa lähitulevaisuudessa oleellisesti kansainvälisen talouden kehitykseen ja sitä kautta myös Suomen talouteen.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen ennusteryhmään kuuluvat Eero Lehto (oik.), Merja Kauhanen, Pekka Sauramo ja Heikki Taimio.

Vain lyhyt sota mahdollistaa talouden nousun

Palkansaajien tutkimuslaitos Ennusteryhmä

Ennuste perustuu 21.3.2003 käytettävissä olleisiin tietoihin, ja se on julkaistu 26.3.2003.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen suhdanne-ennuste vuosille 2003–2004 perustuu oletukseen, että sota kestää enintään kolme kuukautta. Tämä mahdollistaisi kansainvälisten suhdanteiden kääntymisen nousuun tämän vuoden loppupuolella. Paranevien kansainvälisten suhdanteiden tukemana Suomessa voitaisiin päästä tänä vuonna noin kahden prosentin kasvuun. Tästä suurin talouskasvu riittää pitämään työttömyyden nousun vähäisenä.

Ensi vuodenkin talouskehitykseen liittyy erittäin paljon epävarmuustekijöitä. Sodan väistyminen hälventäisi epävarmuutta sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa ja vauhdittaisi talouskasvua myös Suomessa. Kasvun voimistuminen myös pysäyttäisi työttömyyden nousun.

Vaikka Irakin sota on tärkein ajankohtainen kansainvälisiä suhdanteita muovaava epävarmuuden lähde, se ei suinkaan ole ainoa suhdanteita ja suh-

danneodotuksia heikentävä tekijä. Jo ennen vuoden 2001 syyskuun 11. päivän tapahtumia kansainvälinen talous oli ajautunut Yhdysvaltojen talouden viemänä taantumaa. Siksi lyhytkään sota ei takaa sitä, että kansainvälinen talous kääntyy ripeään nousuun. Sekä Yhdysvalloissa että euroalueella on omia erityistekijöitä, jotka heikentävät kansainvälisen talouden voimakkaan elpymisen edellytyksiä. Siksi myös Suomen talouden kehitysnäkymät ovat Irakin sodan mahdollisesta loppumisesta huolimatta epävarmalla pohjalla.

Yhdysvalloissa ei tapahdu ripeää elpymistä

Yhdysvaltain talouskehitys oli viime vuonna poikkeuksellisen epävakaa. Terrori-iskun jälkeen talouskasvu ripeytyi aluksi yllättävänkin vauhdikkaasti, mutta vuoden lopulla se alkoi hiipua. Vuoden alkukuukausina tapahtunut tuotannon kasvun ripeytyminen osoittautui tilapäiseksi, lähinnä varastojen täydentämisestä johtuvaksi kasvusäykseksi. Talouskasvu oli pitkälti kotitalouksien varassa. Vaikka osakekurssien lasku söi varallisuutta, alhainen korkotaso kannusti kotitalouksia kasvattamaan kulutustaan. Vuoden loppupuolella sodanuhankin kasvattama epävarmuus alkoi kuitenkin näkyä kulutuksen kasvun hiipumisena. Kasvua tuki myös julkinen kulutus.

Tämän vuoden alkukuukausina amerikkalaisten kuluttajien luottamus on heikentynyt jyrkästi, ja yksityinen kulutus väheni tammikuussa ensimmäistä kertaa neljään kuukauteen. Lähitulevaisuudessa hidastuva yksityinen kulutus ja huononeva työllisyys hallitsevat talouskehitystä. On huomionarvoista, että 1990-luvun alussa Persianlahden kriisiin liittynyt suhdannetaantuma oli kulutusvetoinen. Talouskasvua tukee julkisten menojen, myös sotilasmenojen, tuntuva lisäys. Julkisten menojen kasvu yhdistyneenä verotuksen keventämiseen heikentää lähitulevaisuudessa jo ennestään alijäämäistä julkista taloutta. Se lisää sodan ohella

dollarin laskupaineita ja saattaa nostaa ennen pitkää myös pitkiä korkoja.

Tänä vuonna talouskasvu hidastuu viimevuotisesta, ja kokonaistuotanto kasvaa 2 prosenttia. Sotaan liittyvän epävarmuuden pieneneminen parantaa suhdannenäkymiä ensi vuonna. Kokonaistuotanto lisääntyy tuolloin 2,7 prosenttia. Pelkästään sotaan liittyvän epävarmuuden poistuminen ei kuitenkaan riitä viemään Yhdysvaltojen taloutta ripeään kasvun uralle. Erityisesti kotitalouksien velkaongelma hidastaa kasvunäkymiä myös sodan jälkeen.

Euroalueen ydinmaat vaikeuksissa

Euroalueen suhdannenäkymät olivat vielä viime vuoden alussa suhteellisen valoisa, koska vienti alueen ulkopuolelle vauhdittui. Vuoden edetessä näkymät alkoivat kuitenkin muuttua synkemmiksi ja talouskasvu hiipui. Se johti työttömyyden kääntymiseen nousuun. Myös euroalueella sodanuhka on lisännyt epävarmuutta tuntuvasti. Kuluvan vuoden alussa kuluttajien luottamus on ollut alhaisempi kuin moneen vuoteen, eikä yritystenkään luottamus ole rohkaissut investointeihin (kuvio 1). Euroalueen talousvaikeuksia on pahentanut erityisesti Saksan talouden taantuma. Vienti on tukenut talouskasvua, mutta kotimaiset tekijät, erityisesti lai-

mea investointitoiminta, ovat hidastaneet tuotannon kasvua.

Euroopan keskuspankki (EKP) on reagoinut taantumaa ja keventänyt rahapolitiikkaa. Koronallennukset ovat kuitenkin olleet varovaisia, mihin on vaikuttanut paitsi epäyhtenäinen taloustilanne eri jäsenmaissa myös inflaation pysyttelemisen yli kahdessa prosentissa. Euroalueen talousvaikeuksia on lisännyt se, että vakaus- ja kasvusopimuksen mukaiset korkeimmat sallitut julkisen talouden alijäämät ovat kaventaneet talouspolitiikan liikkumavaraa erityisesti alueen suurimmissa maissa: Saksassa, Ranskassa ja Italiassa.

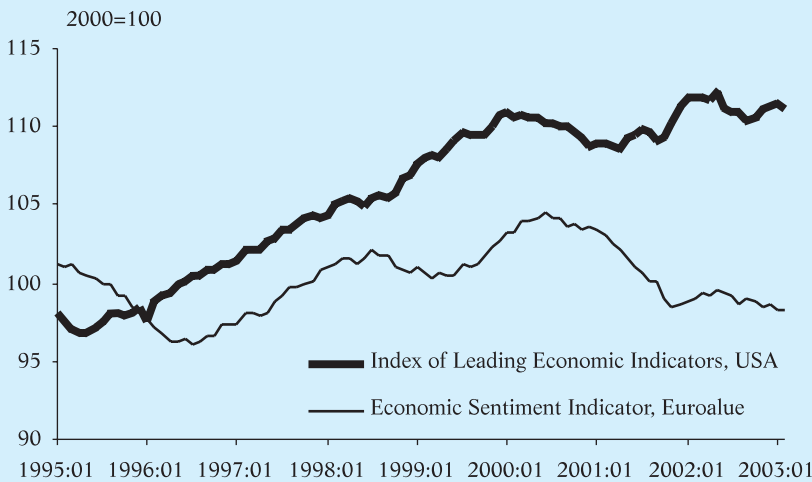
Lähitulevaisuudessa suhdanteet pysyvät Euroopassa heikkoina. Mitä pidempään sota kestää, sitä kauemmaksi täytyy toiveet euroalueen elpymisestä siirtää. Melko lyhyeksi jäävä sota mahdollistaisi kuitenkin suhdanteiden kohentumisen jo tämän vuoden aikana. Jo pelkästään patoutuneen kulutuskyynnän ja investointitoiminnan purkautuminen piristäisi taloutta. Koska enustamme sodan päättyvän alkukesään mennessä, arvioimme euroalueen talouden kääntyvän nousuun kuluvan vuoden loppupuolella. Enustamme EKP:n jatkavan rahapolitiikan keventämistä, joka osaltaan tukee suhdanteiden kohentumista. Tuotanto kasvaa keskimäärin 1,1 prosenttia. Ensi vuonna kasvu ripeytyy 2,1 prosenttiin. Kasvun vauhdittumiseen liittyy kuitenkin paljon epävarmuustekijöitä. Perusedel-

Kansainvälinen talous.

Kokonaistuotannon määrän kasvu (%)	2002	2003e	2004e
Yhdysvallat	2,4	2,0	2,7
Euro-12	0,7	1,1	2,1
Saksa	0,2	0,4	1,5
Ranska	1,0	1,4	2,4
Italia	0,3	1,2	2,0
EU-15	0,9	1,3	2,2
Ruotsi	1,7	2,2	3,0
Iso-Britannia	1,5	2,0	2,8
Japani	-0,7	0,5	1,0
Venäjä	4,4	4,0	5,0

Lähde: BEA, OECD, IMF, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kuvio 1. Kansainvälisiä suhdanneindikaattoreita 1995:01–2003:02.

Lähde: Conference Board, Euroopan komissio.

lytys kasvun ripeytymiselle on, että kulluttajien ja yritysten luottamus paranee nykyisestä oleellisesti.

Kansainvälisen talouden laskusuhdanteesta huolimatta talouskasvu pysyy suhteellisen voimakkaana Aasiassa. Japanin talousvaikeudet kuitenkin jatkuvat, ja siellä talouden kasvuvauhti pysyy nollan tuntumassa.

huomionarvoista, että tilastoviranomaisilla on ollut viime vuosina vaikeuksia jakaa sähköteknisen teollisuuden tuotannon ja viennin arvoa kuvaavat luvut määrä- ja hintakomponentteihin.) Vienti kasvoi kuitenkin myös perinteisillä toimialoilla, esimerkiksi metsäteollisuudessa ja kemianteollisuudessa.

sa. Suomen vientiä vauhditti suhteellisen hyvän talouskehityksen jatkuminen naapurimaissamme. Vaikka vienti Saksaan kangerteli, vienti esimerkiksi Venäjälle ja Ruotsiin kasvoi suhteellisen voimakkaasti.

Lähtöleveysuuden kannalta oleellinen seikka on se, että talouskasvu hidastui vuoden loppukuukausina. Tämä kuvasti lähinnä teollisuustuotannon kasvun vaimenemista. Tammikuussa teollisuustuotannon määrä laski selvästi. Tämä ei johtunut niinkään sähköteknisestä teollisuudesta vaan heikentyneistä vientinäkymistä perinteisillä kansainvälisestä talouskehityksestä riippuvilla toimialoilla (kuvio 2).

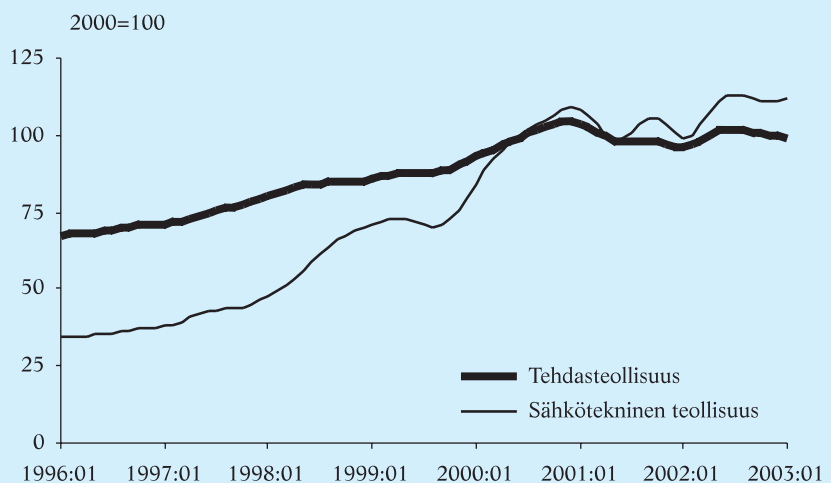
Kansainvälisen talouden kehitys määrää sen, kuinka korkeiksi viennin ja myös kokonaistuotannon kasvuvauhdit muodostuvat. Ennustamme, että kokonaistuotanto kasvaa tänä vuonna 2 prosenttia. Tämä on kuitenkin mahdollista vain, jos sodasta johtuva epävarmuus häviää melko pian ja vienti vetää edes kohtuullisesti. Viennin kasvua tukee se, että talouskasvu on naapurimaissamme nopeampaa kuin euroalueella ja Yhdysvalloissa. Ensi vuonna viennin kasvu vahvistuu, ja vienti kasvaa noin 5 prosenttia.

Sota varjostaa kasvua Suomessakin

Suomessa laskusuhdanne on jatkunut jo kaksi vuotta. Viime vuonna kokonaistuotanto kasvoi 1,6 prosenttia eli suunnilleen sen verran kuin talousennustajat viime vuoden alkupuolella yleisesti ennustivat. Kasvu kuitenkin tukeutui yllättävän voimakkaasti vientiin: viennin määrä kasvoi 5,6 prosenttia.

Viennin määrän ripeä kasvu antaa kuitenkin harhaanjohtavan kuvan vientitulojen kasvusta. Viennin arvo supistui hieman, eli vientihinnat laskivat selvästi. Vientilukuja muovasi oleellisesti sähkötekninen teollisuus, jossa viennin määrä kasvoi voimakkaasti mutta jossa matkapuhelinten halpeneminen näkyi vientihintojen laskuna. (On myös

Kuvio 2. Tuotanto tehdasteollisuudessa ja sähköteknisessä teollisuudessa 1996:01–2003:01.

Lähde: Tilastokeskus.

Viennin kehitykseen liittyy kuitenkin poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä, joista Irakin kriisin pituus on vain yksi. Sekä Yhdysvalloissa että euroalueella on sodasta riippumattomia suhdanteita heikentäviä tekijöitä, jotka saattavat tehdä viennin elpymisestä kertovat ennusteet liian toiveikkaiksi. Viennin kasvua osoittavat ennusteluvut ovat myös hieman harhaanjohtavia, koska ennusteemme mukaan vientihintojen lasku jatkuu tänä vuonna. Sen seurauksena vientitulot laskevat edelleen, vaikka viennin määrä kasvaakin.

Tänä vuonna yksi oleellinen kokonaistuotannon kasvun vauhdittamisen este on investointitoiminnan laimeus. Talonrakennusinvestoinnit pysyvät viimevuotisella tasollaan. Asuntojen rakentaminen piristyy tämä vuonna hieman, mutta toimisto- ja teollisuustilojen rakentamisen lasku jatkuu edelleen. Maa- ja vesirakentamisessa investoinnit kuitenkin kasvavat uusien tie- ja ratakkeiden ansiosta. Yleinen epävarmuus ja teollisuudessa käyttämättömän tuotantokapasiteetin laajuus ovat keskeisiä syitä siihen, että kone- ja laiteinvestointien kasvu jää hyvin vähäiseksi. Kokonaisuudessaan yksityiset investoinnit kasvavat tänä vuonna hieman yli yhdellä prosentilla. Julkiset investoinnit sen sijaan supistuvat kuntien heikentyneiden talousnäkymien vuoksi noin 5 prosenttia. Ensi vuonna investointitoiminta kuitenkin vilkastuu jonkin verran, koska muun muassa asuinrakentamisen kasvu voimistuu. Myös koneiden ja laitteiden hankinnat kasvavat selvästi tämänvuotisesta. Investoiminen koneisiin ja laitteisiin edellyttää erityisesti teollisuudessa sitä, että kansainvälisen talouden kehitystä heikentävä epävarmuus pienenee.

Kulutuksen kasvu jatkuu

Viime vuonna kotitalouksien kulutusmenot lisääntyivät noin 2 prosenttia. Kasvu noudatti ostovoiman kehitystä, sillä kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulotkin lisääntyivät noin 2 prosentilla. Kulutuksen kasvua vahvisti eri-

tyisesti kestokulutushyödykkeiden hankintojen vauhdittuminen. Se johtui lähinnä autokaupan vilkastumisesta. Käytettyjen tuontiautojen verotuksen keveneminen johti autojen myynnin riipeään kasvuun. Korkotason aleneminen tuki osaltaan kulutusta ja piti asuntokaupan edelleen vilkkaana erityisesti pääkaupunkiseudulla. Kuluttajien luottamus omaan talouteen pysyi suhteellisen vakaana. Sen sijaan usko Suomen talouden kehitysnäkymin heikkeni vuoden aikana selvästi, vaikka se ei tuntunutkaan kulutusluvuissa. Toisin kuin Yhdysvalloissa sodanuhka ei näkynyt selvästi suomalaisten kuluttajien käyttäytymisessä.

Kuluvana vuonna yksityinen kulutus kasvaa 2,2 prosenttia. Kasvu noudattelee kotitalouksien ostovoiman kasvua. Uusien autojen hankinnat lisääntyvät kuluvan vuoden alussa tapahtunut verotuksen kevenemisen takia voimakkaasti, mikä näkyy ripeänä kestokulutushyödykkeiden kysynnän kasvuna. Aleneva korkotaso parantaa osaltaan kulutusmahdollisuuksia. Vaikka Irakin kriisi ei olekaan toistaiseksi kuvastunut suomalaisten kotitalouksien kulutus päätöksissä, sen pitkittyminen saattaisi jossakin vaiheessa alkaa vaikuttaa niihin. Mikäli sota jää melko ly-

hyeksi, se ei ehdi alkaa vähentää kulutusta Suomessa.

Myös ensi vuonna kulutus kasvaa suunnilleen 2 prosenttia. Yksityinen kulutus on viime aikoina toiminut talouskasvun vakauttajana, joka on estänyt työllisyyden heikkenemisen palvelualoilla. Lähitulevaisuudessa sen rooli pysyy samankaltaisena.

Keskitetty ratkaisu muovaa palkkakehitystä

Tänä vuonna kotitalouksien ostovoima kasvaa hieman yli 2 prosenttia. Viime joulukuussa hyväksytyt tulopoliittinen kokonaisratkaisu muovaa palkkakehitystä tämän ja ensi vuoden aikana. Palkansaajien keskimääräinen ansiotaso nousee kuluvana vuonna 3,7 prosenttia. Siitä sopimuskorotusten osuus on noin 3 prosenttiyksikköä. Liukumattomat nostavat palkkoja vajaan prosenttiyksikön verran. Tänä vuonna palkankorotusten merkitys ostovoiman lähteenä korostuu, koska työllisyys heikkenee jonkin verran eikä tuloverotuksen keventämisestäkään tule merkittävää lisää palkansaajien tuloihin.

Arvioimme palkansaajien keskimääräisen ansiotason nousevan ensi vuon-

Kysynnän ja tarjonnan tase.

Käyvin hinnoin	2002	2002	2003e	2004e
	Mrd. euroa	Määrän prosenttimuutos		
Bruttokansantuote	139,7	1,6	2,0	2,8
Tuonti	42,2	1,7	2,0	4,0
<i>Kokonaistarjonta</i>	<i>181,9</i>	<i>1,7</i>	<i>2,0</i>	<i>3,1</i>
Vienti	53,3	5,6	2,6	5,0
Kulutus	100,5	2,7	2,1	1,9
– Yksityinen kulutus	70,3	2,1	2,2	2,0
– Julkinen kulutus	30,1	4,0	1,7	1,6
Investoinnit	27,8	-1,0	0,5	3,1
– Yksityiset investoinnit	23,9	-2,2	1,4	3,7
– Julkiset investoinnit	3,9	7,0	-4,7	-1,3
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)	0,3	-1,4	0,0	0,0
<i>Kokonaiskysyntä</i>	<i>181,9</i>	<i>1,7</i>	<i>2,0</i>	<i>3,1</i>

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

na 3,2 prosenttia. Tästä sopimuskorotusten osuus on 2,3 prosenttiyksikköä. Ansiotason nousu jää tämänvuotista alhaisemmaksi, koska tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun sisältyvät sopimuskorotukset ovat tätä vuotta jonkin verran alhaisempia.

Kotitalouksien ostovoiman ennustamme nousevan ensi vuonna noin 2 prosenttia. Ennusteen tekemistä hankaloittaa luonnollisesti se, että ostovoimaan vaikuttavat veroratkaisut ovat vielä tekemättä. Ennusteeseen ei ole sisällytetty muita verotuksen muutoksia kuin tavanomaiset inflaatiotarkistukset tuloveroasteikkoihin.

Parin vuoden ajan jatkunut talouden taantuma on heikentänyt yritysten keskimääräistä kannattavuutta jonkin verran. Kannattavuus on kuitenkin säilynyt hyvänä. Viime vuonna palkansaajien saama osuus kansantulosta pysyi suunnilleen edellisvuotisella tasolla (kuvio 3). Tänä vuonna palkkojen osuus nousee jonkin verran. Tähän vaikuttaa erityisesti vientihintojen laskun jatkuminen, joka osaltaan hidastaa kansantulon kasvua. Ensi vuonna viennin elpymisen vahvistuminen kuitenkin alentaa palkkojen osuutta uudelleen. Kansainvälisissä kannattavuusvertailuissa suomalaiset yritykset ovat menestyneet erittäin hyvin, eikä lähitulevaisuus muuta tilannetta.

Inflaation kehitys epäselvä

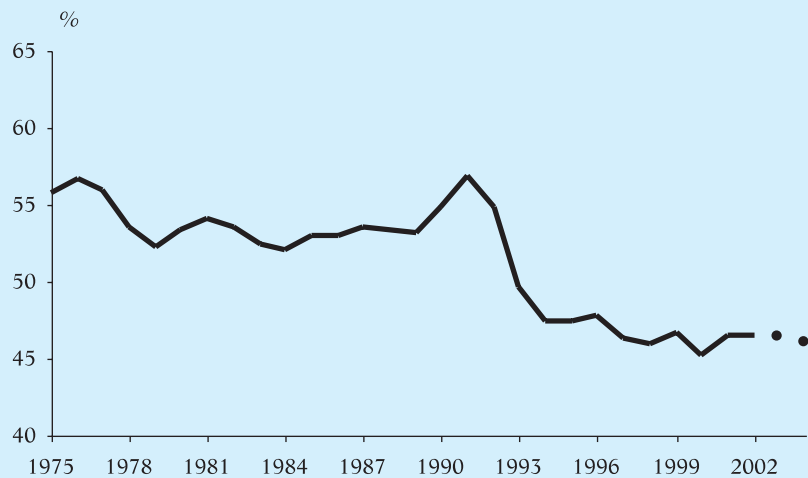
Viime vuonna kuluttajahinnat kallistui-
vat 1,6 prosenttia eli vähemmän kuin euroalueen maissa keskimäärin. Inflaatio pysyi hitaana, vaikka raakaöljyn maailmanmarkkinahinnat kohosivatkin vuoden aikana selvästi. Tuontihintapaineita kevensi kuitenkin euron vahvistuminen. Lisäksi elintarvikkeiden hintakehitys tasaantui edellisen vuoden jyrkän nousun jälkeen, ja korkotason laskukin hillitsi elinkustannusten nousua.

Tänä vuonna raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan kehitys on keskeisin hintakehitykseen liittyvä epävarmuuden lähde. Jos Irakin sota ei pitkity,

raakaöljyn hinta voi kääntyä selvään laskuun. Se hidastaisi hintojen nousua erityisesti vuoden jälkipuoliskolla. Ennustamme kuluttajahintojen kallistuvan tänä vuonna 1,8 prosenttia. Arvioimme inflaation hidastuvan selvästi vuoden edetessä. Korkotason lasku hidastaa osaltaan kuluttajahintojen nousua, ja samalla tavalla vaikuttaa myös uusien autojen halpeneminen.

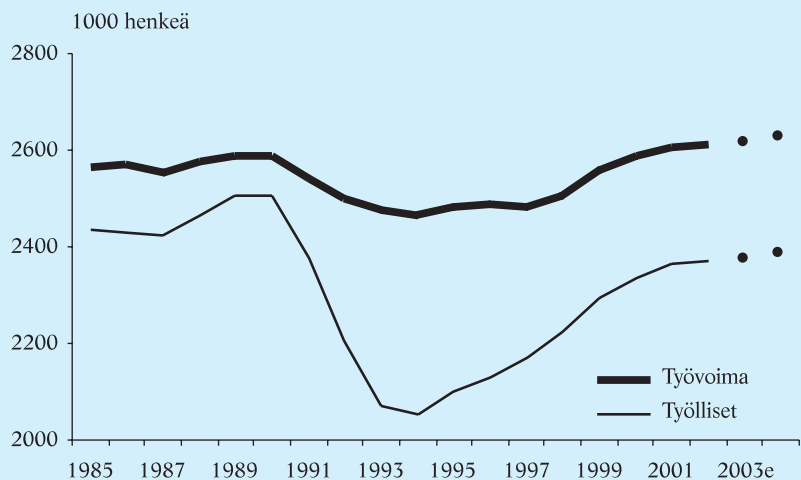
Ensi vuoden inflaatioon vaikuttaa oleellisesti yksi uusi tekijä: mahdollinen alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotuksen muuttaminen. Vuoden 2004 alkuun ajoittuva alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden tuontikiintiöiden kasvu ja Viron liittyminen Euroopan unioniin saman vuoden toukokuussa pakottavat päätöksentekijät miettimään sitä, miten alkoholia ja tupakkaa Suomessa

Kuvio 3. Työn ja pääoman välisen tulojaon kehitys yksityisellä sektorilla 1975–2004.

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kuvio 4. Työvoiman tarjonta ja työllisyys 1985–2004.

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

verotetaan. Jos päätöksentekijät päätyvät alentamaan alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden valmisteveroja huomattavasti, se näkyy ensi vuonna myös keskimääräisessä inflaatiovauhdissa.

Koska toistaiseksi on epäselvää, mitä päätöksentekijät tekevät – ja mitä heidän kannattaisi tehdä – inflaatioennusteessamme ei ole otettu huomioon mahdollista alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotuksen muuttamista. Ilman tätä erityistekijääkin inflaatio hidastuu ensi vuonna hieman tämänvuotisesta, 1,4 prosenttiin.

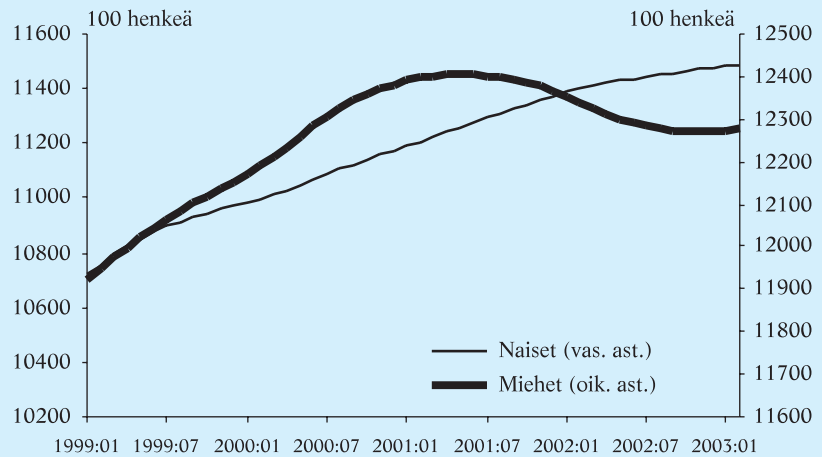
Työttömyys nousee hieman

Hitaaseen kokonaistuotannon kasvuun suhteutettuna työllisyyskehitys pysyi viime vuonna yllättävänkin hyvänä. Työllisten määrä nousi 5 000 henkilöllä, ja työllisyysaste pysyi edellisvuotisella tasollaan eli 67,7 prosentissa. Palkansaajien määrä kasvoi 8 000 henkilöllä, mutta yrittäjien ja yrittäjäperheenjäsenien määrä väheni 3 000 henkilöllä.

Työllisyyskehitys on kuitenkin ollut poikkeuksellisen kaksijakoista: työllisyys on heikentynyt selvästi teollisuudessa, mutta työpaikkojen lisääntyminen palvelualoilla on estänyt työpaikkojen kokonaismäärän kääntymisen laskuun. Kaksijakoisuus on näkynyt myös erona miesten ja naisten työllisyydessä. Teollisuudessa tuotannon kasvun vaimuus näkyi jo vuoden loppupuolella miesten työllisyyden heikentymisenä ja työttömyyden kasvuna (kuvio 5). Naisten työllisyyden kasvu oli kuitenkin voimakkaampaa kuin miesten työllisyyden väheneminen. Naisia työllistivät sekä yksityiset että julkiset palvelut. Ikäryhmistä heikointa työllisyyskehitys oli nuorilla.

Työllisyyskehitykseen liittyi myös sellainen erityispiirre viime vuonna, että kokoaikatyöllisten määrä laski 9 000:lla ja osa-aikatyöllisten määrä kasvoi 14 000:lla. Osa-aikatyöllisten määrää kasvatti osaltaan osa-aikaeläkkeen saajien määrän nousu yli 10 000 hengellä. Viime vuoden lopulla osa-aikaeläkkeen saajia oli lähes 40 000. Yksi syy osa-aikaelä-

Kuvio 5. Naisten ja miesten työllisyys 1999:01–2003:02.

Lähde: Tilastokeskus.

keen suosion kasvuun oli se, että tämän vuoden alusta osa-aikaeläkkeen ikäraja nousi 58 ikävuoteen oltuaan 56 ikävuodessa vuodesta 1997 lähtien. Ikärajan muutos koskee vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneitä.

Tänä vuonna työllisten määrä jää edellisvuotiselle tasolle. Viennistä riippuvassa teollisuudessa työllisyyskehitys on alkuvuodesta synkkää, mikä näkyy lomautusten ja irtisanomisten selvänä kasvuna. Määrällisesti heikointa työllisyyskehitys on metalliteollisuudessa. Teollisuuden työvoiman kysynnän heikkenemisen vastapainoksi työllisyys kasvaa tänä vuonna edelleen palvelusektorilla, jossa työpaikkoja syntyy eniten kiinteistö- ja liike-elämän palveluihin sekä julkisiin ja muihin palveluihin. Työvoiman kysynnän laskun odotetaan tänä vuonna jälleen kohdistuvan enemmän miehiin kuin naisiin, mikä on ollut jo nähtävissä alkuvuoden työllisyyskehityksessä. Työllisyyden paraneminen rakentamisessa vähentää osaltaan miesten työllisyyden laskua.

Työvoiman tarjonnan kasvu hidastui viime vuonna 0,2 prosenttiin, ja työvoimaan kuului 66,6 prosenttia työikäisestä väestöstä. Nuorten työvoiman tarjonta reagoi voimakkaimmin suhdan-

netilanteeseen, ja nuorten työvoimaosuus aleni edellisvuodesta. Miehillä työvoimaan osallistuminen supistui sekä 15–24-vuotiaiden että 25–54-vuotiaiden ryhmässä. 55–74-vuotiaiden työvoiman tarjonta kasvoi viime vuonna kaikkein voimakkaimmin johtuen väestökasvusta tässä ikäryhmässä. Ennustejaksolla myös tämän ikäryhmän työvoimaosuus kasvaa edelleen johtuen mm. muille kuin vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuuden alenemisesta.

Tänä vuonna talouskehityksen vaimuus näkyy edelleen työvoiman tarjonnassa, jonka kasvu jää 0,1 prosenttiin eli noin 3 000:een henkilöön. Ensi vuonna työvoiman tarjonnan kasvun ennakoidaan nousevan 0,4 prosenttiin parantuneen suhdan-tilanteen myötä.

Työttömyysaste jäi viime vuonna samaksi kuin vuonna 2001 eli 9,1 prosenttiin. Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste kuitenkin nousi. Naisten työttömyyden aleneminen ja miesten työttömyyden kasvu kompensoivat toisensa viime vuonna. Työvoiman tarjonnan kasvun hidastumisella oli myös selvä vaikutus siihen, että työttömyysaste ei kääntynyt nousuun.

Pitkäaikaistyöttömien eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden

Ennustepäällikkö Pekka Sauramon mielestä suhdannekehityksen ennustaminen on nyt aivan erityisen epäkiitollinen tehtävä kansainväliseen talouteen liittyvien suurten epävarmuustekijöiden takia.

määrä vähentyi viime vuonna kokonaistyöttömyyden laskua nopeammin huolimatta siitä, että työhallinnon toimenpiteisiin osallistuvien määrä oli hieman pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Pitkäaikaistyöttömien määrä vähentyi viime vuonna 5 000 henkilöllä. Vuoden lopulla heitä oli noin 76 000. Päättäneiden yhtäjaksoisten työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto laski viime vuonna 17 viikkoon oltuaan 18 viikossa kaksi edellistä vuotta. Meneillään olevien työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto lyheni viime vuonna 51 viikosta 50 viikkoon. Ns. työttömyyseläkeputkessa olevien määrä on vaikuttanut pitkäaikaistyöttömyyttä nostavasti. Vaikutus eläkeputki-ikäisten työttömyysasteeseen on arviolta 1–2 prosenttiyksikköä.

Tänä vuonna työttömyys kääntyy lievään nousuun ja työttömyysaste nousee 9,2 prosenttiin. Työttömiä on keskimäärin 241 000. Suhdanneuonteisesti hidastuva työvoiman tarjonnan nousu ja työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistuvien määrän kasvu lieventävät työttömyyden kasvua. Alkuvuodesta erityisesti työvoimakoulutukseen osallistuvien määrää on lisätty.

Ensi vuonna työttömyys laskee 9,1 prosenttiin parantuneen työvoiman kysynnän myötä. Sekä kuluvana että ensi vuonna työllisyyden kehitykseen liittyy poikkeuksellisen paljon epävarmuutta. Kansainvälisen talouden epävakaus voi johtaa siihen, että työllisyys teollisuudessa heikenee tänä vuonna ennustamaamme enemmän. Jos kansainvälisen talouden nousu ei lähdekkään liikkeelle ennakoimallamme tavalla, myös ensi vuoden työllisyyskehitys voi olla arvioimaamme synkempi. Vaikka lähimenneisyudessa työllisyyskehitys on ollut odottamattoman hyvää, lähitulevaisuudessa se saattaa olla odottamattoman huonoa.

Valtiontalouden tila pysyy vakaana

Laskusuhdanne on hidastanut valtiontalouden tulojen kasvua. Siitä huolimatta valtiontalouden tila on pysynyt hyvänä. Viime vuonna ylijäämää kertyi lopulta 2,4 miljardia euroa eli enemmän kuin esimerkiksi valtiovarainministeriö tai Palkansaajien tutkimuslaitos vuosi sitten ennustivat. Edellisvuodesta ylijäämä supistui vain vähän. Ve-

rotuloja kertyi ennakoitua enemmän muun muassa yhteisö-, auto-, ja energiaveroista.

Valtiontalouden hyvänä säilynyt tila on keskeinen syy siihen, että Suomessa koko julkisen sektorin tila on pysynyt erinomaisena (kuvio 6). Useat euroalueen maat kamppailevat julkisen talouden alijäämien kanssa. Suomessa koko julkisen sektorin ylijäämä oli viime vuonna 6,6 miljardia euroa eli 4,7 prosenttia kokonaistuotannon arvosta.

Suhteellisen hitaaksi jäävän talouskasvun takia valtiontalouden ylijäämän pieneneminen jatkuu. Esimerkiksi yhteisöveron tuotto supistuu selvästi. Valtiontalous kuitenkin pysyy ylijäämäisenä, ja ylijäämää kertyy noin 800 miljoonaa euroa eli 0,5 prosenttia kokonaistuotannon arvosta.

Ensi vuoden osalta monet oleelliset valtiontalouteen vaikuttavat veroratkaisut on tekemättä. On mahdollista, että verotus muuttuu sekä välittömän että välillisen verotuksen osalta. Paine muuttaa alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotusta hankaloittaa osaltaan valtion verotulojen kasvun arviointia. Toisaalta niiden tuonnin vapautuminen vähentää myös verokertymiä muutamalla sadalla miljoonalla eurolla, vaikka veroasteita ei muutettaisikaan.

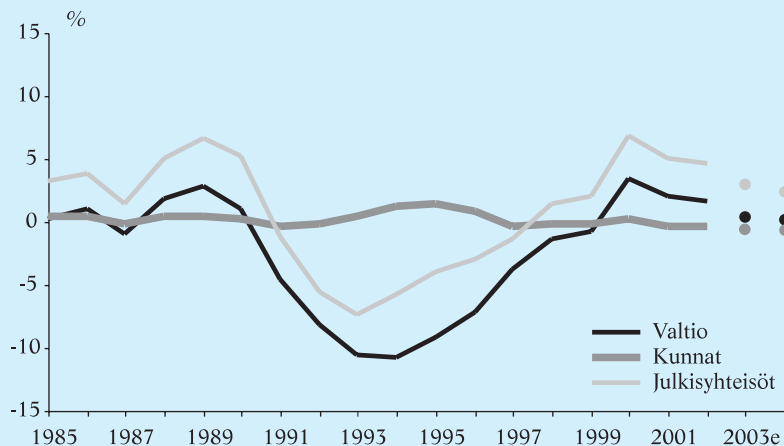
Koska uuden hallituksen verolinjauksista ei ole vielä tietoa, ennusteemme ei sisällä rutiininomaisten ansiotuloverotuksen inflaatiotarkistusten lisäksi muita veromuutoksia. Tällainen oletus muuttumattomasta verotuksesta johtaa siihen, että valtiontalouden ylijäämä edelleen supistuu. Valtiontalous kuitenkin säilyy ylijäämäisenä.

Valtiontalouden ylijäämän pieneneminen supistaa myös koko julkisen talouden ylijäämää. Sekään ei uhkaa Suomen asemaa euroalueeseen kuuluvana maana, jolla on kaikkein suurin julkisen talouden ylijäämä.

Talospolitiikan tuettava työllisyyttä

Parhaassa tapauksessa työttömyyden nousu on jäämässä lyhytaikaiseksi il-

Kuvio 6. Valtion, kuntien ja julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän osuus bruttokansantuotteesta.

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

Ennusteen keskeisiä lukuja.

	2002	2003e	2004e
Työttömyysaste (%)	9,1	9,2	9,1
Työttömät (1 000)	237	241	240
Työlliset (1 000)	2 372	2 372	2 383
Työllisyysaste (%)	67,7	67,5	67,7
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	1,6	1,8	1,4
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	3,3	3,7	3,2
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot (%)	2,1	2,0	2,1
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. euroa)	10,0	9,1	9,7
Kauppataaseen ylijäämä (mrd. euroa)	13,9	12,5	13,1
Valtiontalouden rahoitusylijäämä			
mrd. euroa	2,4	0,8	0,5
% bkt:sta	1,7	0,5	0,3
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä			
mrd. euroa	6,6	4,3	3,7
% bkt:sta	4,7	3,0	2,5
Velkaantumistaso (Emu-velka)			
% bkt:sta	42,7	42,3	41,6
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	3,3	2,4	2,7
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	5,0	3,9	4,5

Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos.

miöksi. Siitä huolimatta työllisyyttä tulisi parantaa myös perinteisten suhdannepoliittisten lisätoimien avulla.

Jo kevään aikana tulisi sopia valtion lisäbudjettia käyttämällä työllisyyttä parantavien julkisten hankkeiden ai-

kaistamisesta. Tarvetta olisi myös helpottaa kuntien taloustilannetta, jotta ne eivät joutuisi leikkaamaan investointejaan.

Vaikka työllisyys saattaa alkaa parantua jo ensi vuoden aikana, parantumisen ei välttämättä kosketa kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia, työttömien kovan ytimen muodostavia työttömiä. Heistä huomattava osa on pitkäaikaistyöttömiä. Uuden hallituksen tulisi kiinnittää erityishuomio näiden ihmisten tilanteen kohentamiseen. Parhaiten työttömien kovaan ytimeen kuuluvien ihmisten työsaantimahdollisuuksia voidaan edistää aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteillä: tukityöllistämällä ja koulutuksella. Toimenpiteiden täytyy kuitenkin ottaa huomioon aiempaa paremmin työttömien yksilölliset erot.

Viimeaikaisessa talouspoliittisessa keskustelussa on korostettu verotuksen merkitystä työllisyyden parantamisessa. Veroratkaisut ovatkin tärkeitä, koska ne vaikuttavat lähivuosina huomattavasti valtion verotulojen kertymiseen. Keskusteltaessa veroratkaisuista tulisi kuitenkin muistaa, että se on myös keskustelua julkisen sektorin koosta. Toisaalta menolinjauksissa otetaan kantaa myös veronkevennysvara-

raan. Uuden hallituksen yhtenä tehtävänä tulisi olla kansalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeiden palveluiden, erityisesti terveyspalveluiden, puutteiden korjaaminen. Se loisi myös työpaikkoja. Mitä tärkeämpänä tällaisten puutteiden korjaamista pidetään, sitä pienemmäksi esimerkiksi ansiotulojen veronkevennysvara muodostuu.

Uusi hallitus joutuu tekemään vero- ja menolinjauksensa aiempaa haastavammassa olosuhteissa. Yksi EU:n yhdentymiskehitykseen liittyvä ja valtiontalouden kannalta merkittävä linjaratkaisu täytyy tehdä ensi vuonna alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotuksen osalta. Koska alkoholijuomien ja tupakkatuotteiden verotus on merkittävä verotulojen lähde, verojen keventämisessä tulisi olla erittäin varovainen.